

Kommunane har ansvar for arealdisponering Kva er dei viktigaste prioriteringane for kommunane i Vestland fylke?

Kjetil Bjørklund, KS

Hvordan nå klimamålene, sikre omstilling og samtidig opprettholde folkelig oppslutning for gjennomføring?

Det vitenskapelige og faglige grunnlaget:

- Klimapanelets hovedrapporter og FNs naturpanel
- Klimakur, klimaplan 2030
- Klimautvalget - Omstilling til lavutslipp - Veivalg for klimapolitikken mot 2050

Det politiske grunnlaget:

Paris-avtalen, klimasamarbeidet med EU

Regjeringens klimastatus og plan (Grønn bok)

Kunming-Montreal-rammeverket for naturmangfold
– (Naturavtalen)

- Hvordan følge opp i praksis?

FNs naturpanel: Menneskelig aktivitet truer eksistensen til én million arter

Publisert: 08.05.2019 - Kristian Tvedt

– Bevisene er krystallklare: naturen er i trøbbel. Derfor er vi i trøbbel, sa Naturpanelets Sandra Díaz da organisasjonens første Global Assessment Report ble presentert i Paris mandag 6. mai.

Ressursknapphet - binder alle sektorer sammen

- Energi
- Biomasse
- Areal
- Kompetanse
- Mineraler og metaller
- Utslippsbudsjett

Infrastrukturindeksen

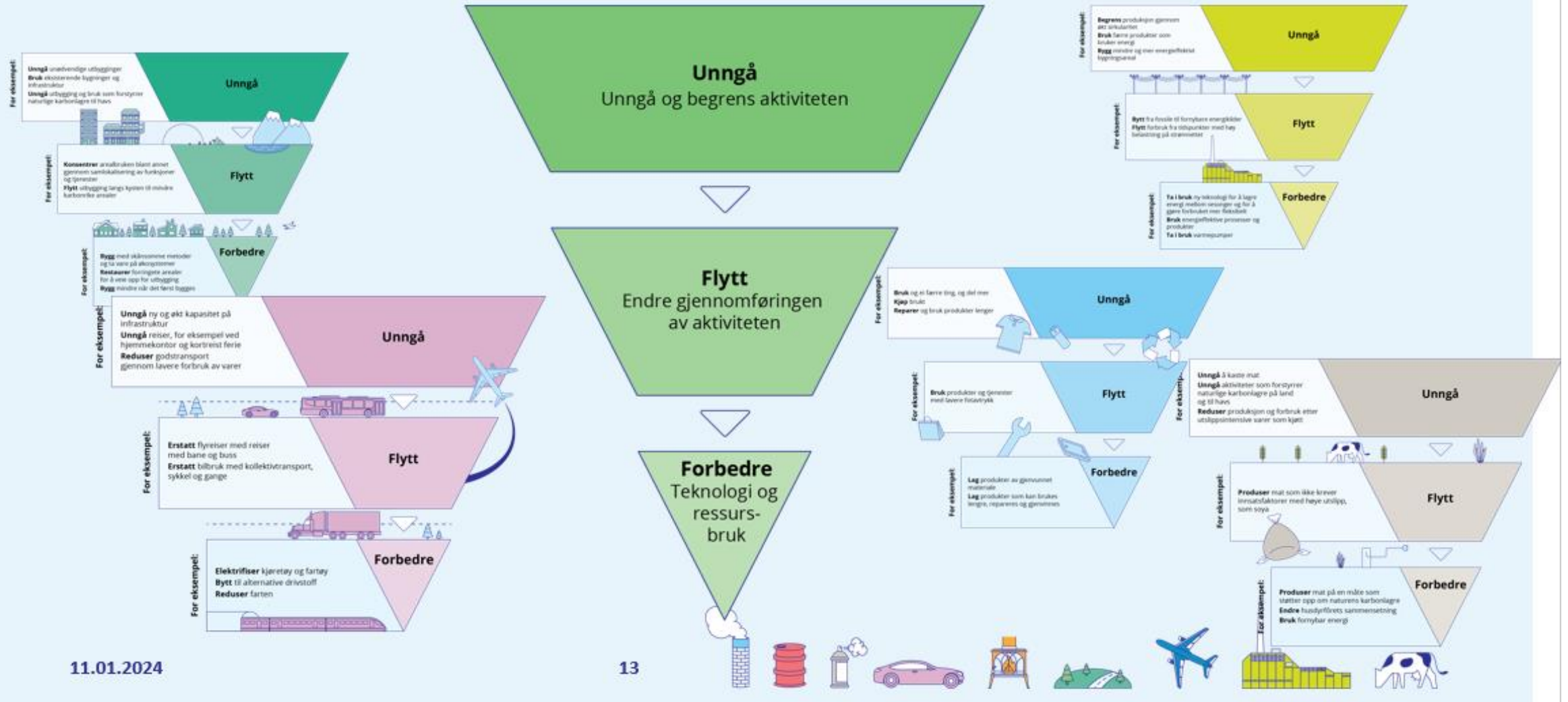
2022

- 0 ingen infrastruktur i nærmeste omkrets på 1km i diameter.
- 1-3 lite infrastruktur
- 4-6 infrastruktur tilsvarende små tettsteder eller bygder
- 7-9 middels store byer
- 10-13 storbyer

9

Sirkularitet og ressursbruk

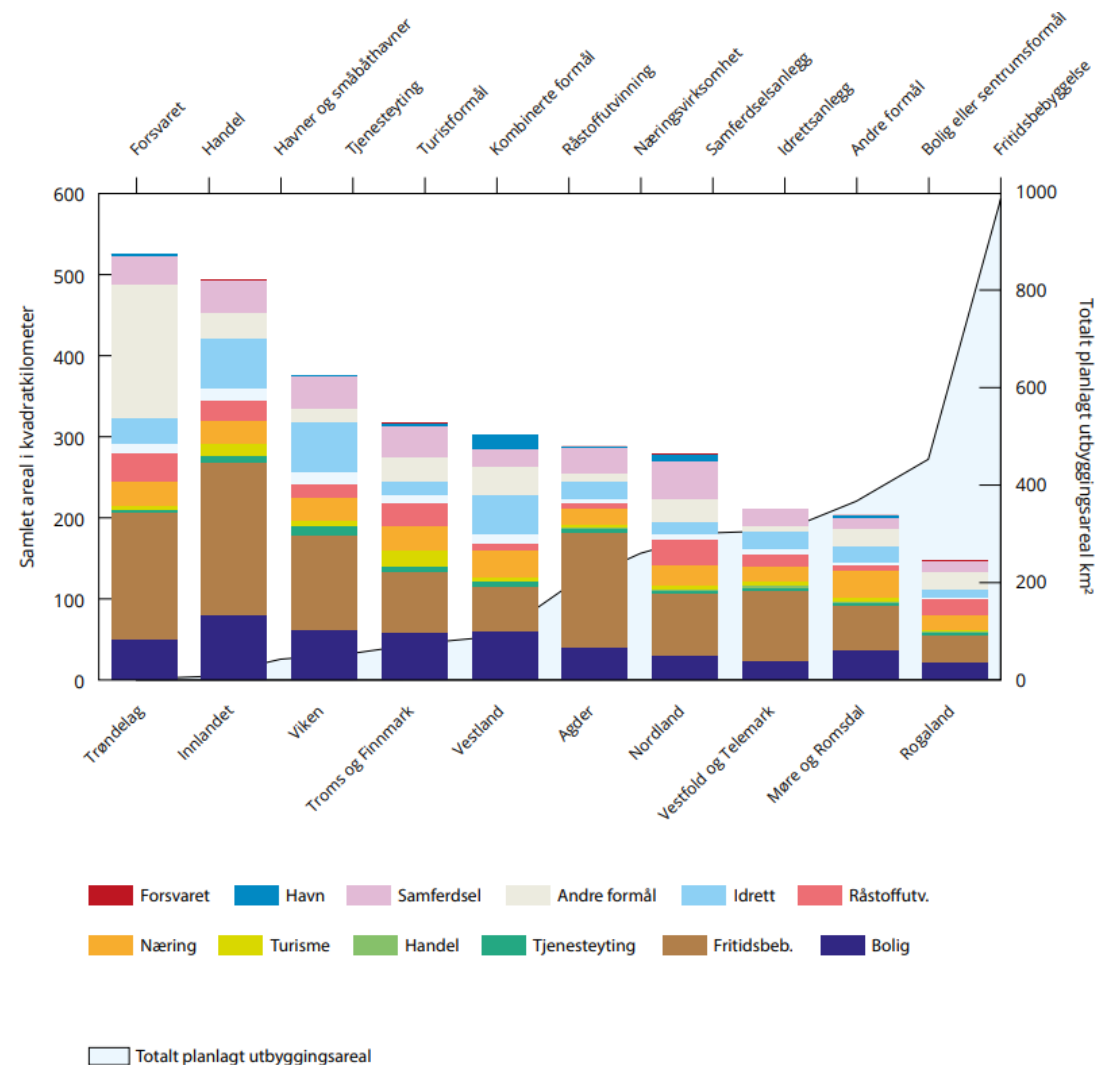

11.01.2024

13

Klimautvalget mener at...

- alle beslutninger som tas i dag må baseres på et mål om at så godt som alle klimagassutslipp i Norge må være fjernet for godt innen 2050. Norsk klimapolitikk må vektlegge varig omstilling til nullutslipp og tempoet i omstillingen må økes
- all politikk og alle beslutninger må ta utgangspunkt i at alle ressurser er knappe
- arealpolitikken må begrense tap av natur og bidra til bevaring av naturens karbonlagre
- planer og beslutningssystemer må ta utgangspunkt i at Norge skal være et lavutslippssamfunn i 2050

Hva vil stortingsmeldingene om klima og naturmangfold som kommer i 2024 fange opp av dette?

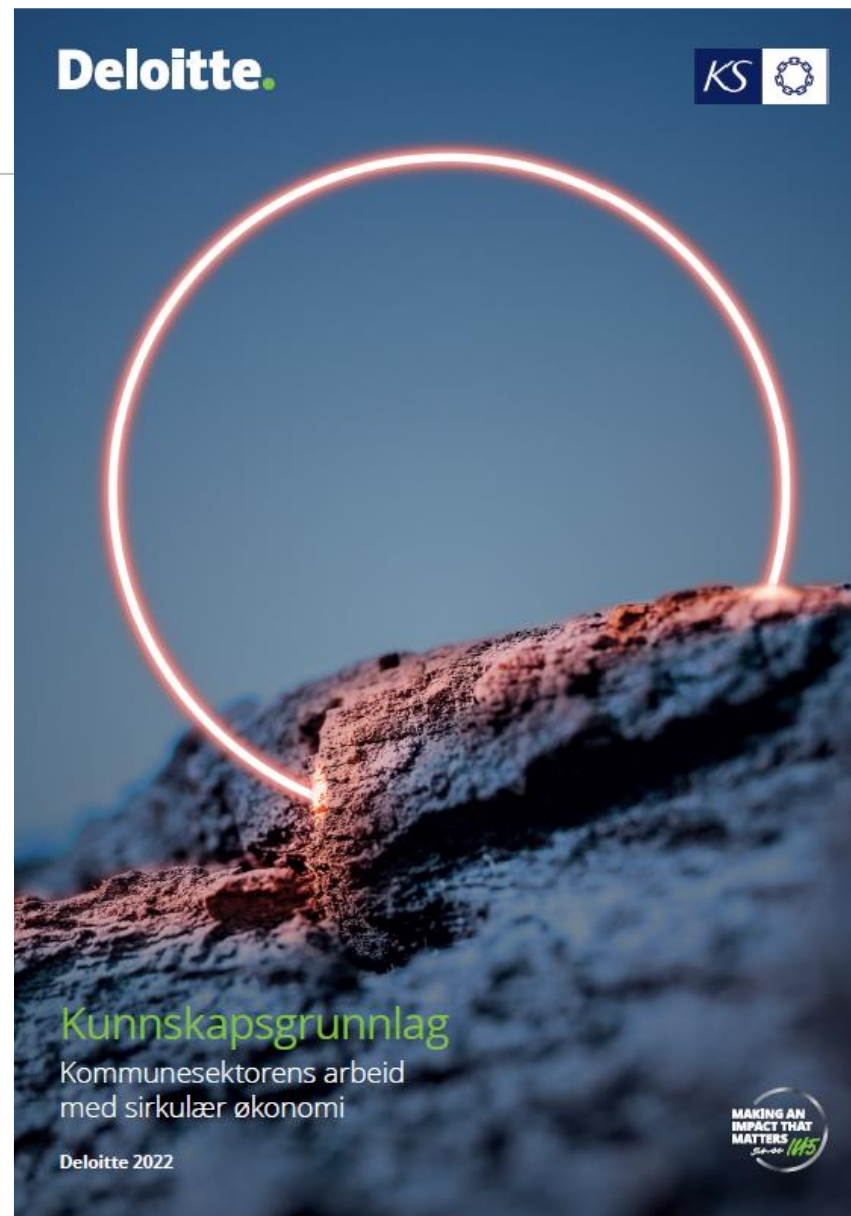
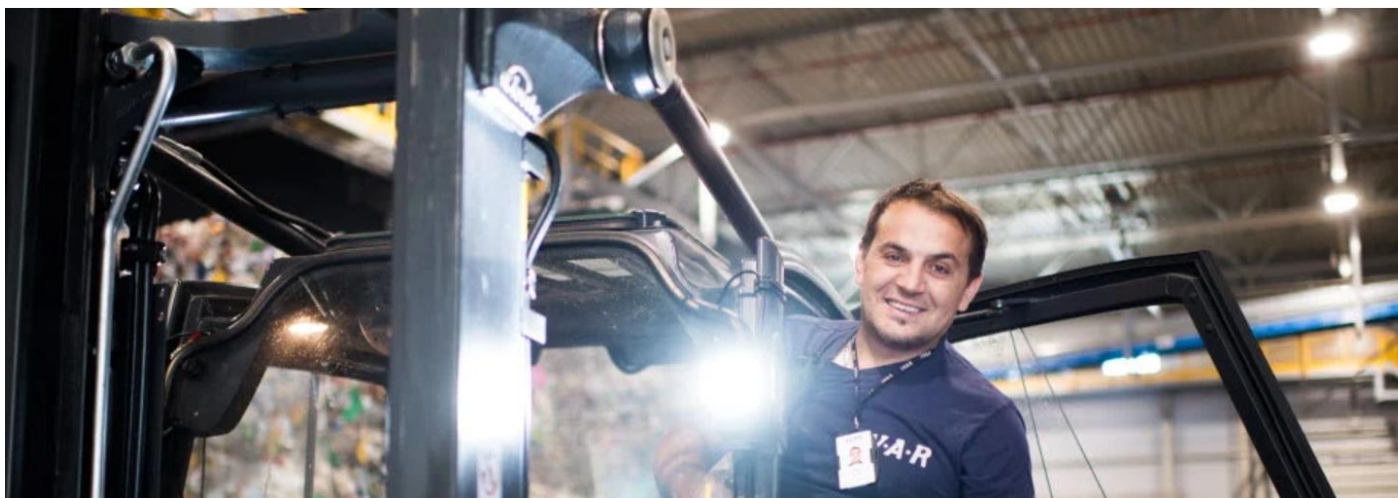

Verdensbanken gir oss noen gode grunner til å trappe opp arbeidet med sirkulær økonomi

- Mer enn 100 milliarder tonn råmaterialer går inn i den globale økonomien hvert år. Bare produksjonen av en vanlig bærbar PC på 1,2 kilo krever et ressursuttak på 1000 kilo.
- Fortsetter vi det globale uttaket i samme takt som nå, vil det det dobles i løpet av 30 år. Dagens etterspørsel etter naturressurser overskrider allerede jordens evne til å hente seg inn igjen (med en faktor på 1,75). Dette tilsvarer behov for to planeter i 2050.

Nytt kunnskapsgrunnlag om sirkulær økonomi

En ny rapport utarbeidet for KS gir kommunesektoren utvidet faggrunnlag for å trappe opp arbeidet med sirkulær økonomi.

Om veilederen

Denne veilederen viser hvordan sirkulær økonomi kan innarbeides i styrings- og planprosesser, og hvordan praktiske tiltak for mer sirkulær økonomi kan tas i bruk i kommunesektorens egen virksomhet og i lokalsamfunnet.

Sirkulær økonomi i styrings- og ledelsesprosesser

For å finne fram til riktige strategier og aktører, må sirkulær økonomi innarbeides i kommunens styrings- og ledelsesprosesser.

Industri- og næringsutvikling

Nye sirkulære løsninger vil kreve samspill mellom det offentlige og private for å etablere nye verdikjeder. Lokalpolitisk involvering er derfor en forutsetning for å bygge nye sirkulære næringer.

Bygg, areal og infrastruktur

Som den største enkeltkilden til avfall i Norge har bygg- og anleggsvirksomhet høyt potensial for en sirkulær utvikling. Kommunesektoren har her en viktig rolle som planmyndighet og eier og forvalter av bygg.

Grønn transport og mobilitet

Kommunesektoren kan bidra til en sirkulær økonomi gjennom å legge til rette for mer ressurseffektive transport- og mobilitetsløsninger.

Sirkulær økonomi i matsystemet

Et sirkulært matsystem innebærer å optimalisere og redusere ressursbruk, unngå ressurslekkasjer gjennom hele verdikjeden for mat og føre ressursene tilbake til matkretsløpet.

Avfall, avløp og gjenvinning

I verdikjedene for avfall, avløp og gjenvinning er det viktig å ta forurensning og miljøskadelige stoffer ut av kretsløpet, og sørge for at gjenvunnede materialer og restprodukter kan nyttiggjøres.

Sirkulær økonomi i skogbaserte verdikjeder

Sirkulær økonomi i skogbaserte verdikjeder handler om ressurseffektiv forvaltning av jord-, land- og skogressurser for å bevare og restaurere naturmiljøet og kutte klimagassutslipp.

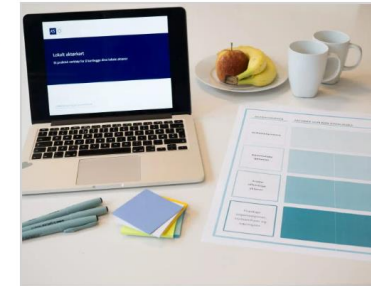
Eksempelbanken

Eksempelene kommer fra ulike virksomheter og deres arbeid med sirkulær økonomi. Eksempelbanken fylles løpende med nye eksempler.

Sentrale begreper

Her finner du en oversikt og forklaring på de vanligste begrepene innen sirkulær økonomi.

Verktøykasse

Her finner du en oversikt over relevante verktøy og veiledere du kan bruke i arbeidet.

Slik kan vi komme i gang med sirkulær økonomi

Gjennom å arbeide med løsninger for sirkulær økonomi kan kommunesektoren utnytte egne ressurser bedre, redusere belastningen på natur, klima og miljø og legge til rette for ny næringsutvikling. KS lanserer her en ny veileder for dette arbeidet.

Anbefalte tiltak for å utnytte kommunens handlingsrom

✓ Gjør bedre bruk av arealer, næringslokaler og kommunale eiendommer

✓ Tilpass infrastrukturen til en sirkulær økonomi og driv aktivt vedlikehold

✓ Sett strengere krav til natur og miljø som planmyndighet i henhold til plan- og bygningsloven

✓ Legg til rette for nye sirkulære forretningsmodeller for byggebransjen

^ Bruk plan- og bygningsloven til å stille krav i reguleringsplaner

Plan- og bygningsloven har i § 12-7 en liste over forhold kommunen kan innta bestemmelser om i en reguleringsplan. Flere av disse forholdene kan brukes for å underbygge hensynet til sirkulær økonomi.

Reguleringsplaner kan for eksempel inneholde konkrete bestemmelser som stiller krav til gjenbruk og energieffektivitet samt miljøtilpasninger av eksisterende bygg. Det er imidlertid viktig at krav som stilles i reguleringsplan er praktisk gjennomførbare og følger gjeldende Byggteknisk forskrift (per i dag TEK17).

I tillegg kan det i reguleringsplaner for eksempel stilles strengere krav til klimagassberegninger ved riving, samt analyser/rapporter om materialer og masser fra den enkelte eiendom/det enkelte tiltak er egnet for gjenbruk.

Bygg, areal og infrastruktur

Som den største enkeltkilden til avfall i Norge har bygg- og anleggsvirksomhet høyt potensial for en sirkulær utvikling. Kommunesektoren har her en viktig rolle som planmyndighet og eier og forvalter av bygg.

Sirkulær økonomi i skogbaserte verdikjeder

Sirkulær økonomi i skogbaserte verdikjeder handler om ressurseffektiv forvaltning av jord-, land- og skogressurser for å bevare og restaurere naturmiljøet og kutte klimagassutslipp.

Anbefalte tiltak for å utnytte kommunens handlingsrom

- ✓ Gi veiledning og informasjon om karbonopptak i skog
- ✓ Sett tydelige forventninger til rapportering i skogdrift
- ✓ Bruk allerede utbygde arealer i stedet for å bygge ned karbonrike land- og skogarealer
- ✓ Gi natur en økonomisk verdi i fremtidige utbyggings- og områdeutviklingsprosjekter

Sirkulær økonomi i styrings- og ledelsesprosesser

For å finne fram til riktige strategier og mobilisere ressurser og aktører, må sirkulær økonomi innarbeides i kommunens styrings- og ledelsesprosesser

 Trinn 1 gir en stegvis fremgangsmåte for hvordan kommunene kan inkludere sirkulær økonomi i en helhetlig temaplan

 Trinn 2 gir en fremgangsmåte for å inkludere sirkulær økonomi i kommunens budsjettprosess.

 Trinn 3 beskriver hvordan kommunen kan definere ansvar og konkretisere tiltak på ulike nivåer i organisasjonen for å fremme overgangen til en sirkulær økonomi

 Trinn 4 veileder om hvordan kommunen kan samarbeide og kommunisere med interessenter i overgangen til en sirkulær økonomi

 Trinn 5 gir en stegvis fremgangsmåte for å etablere rutiner i kommunenes rapporterings- og evalueringsprosedyrer

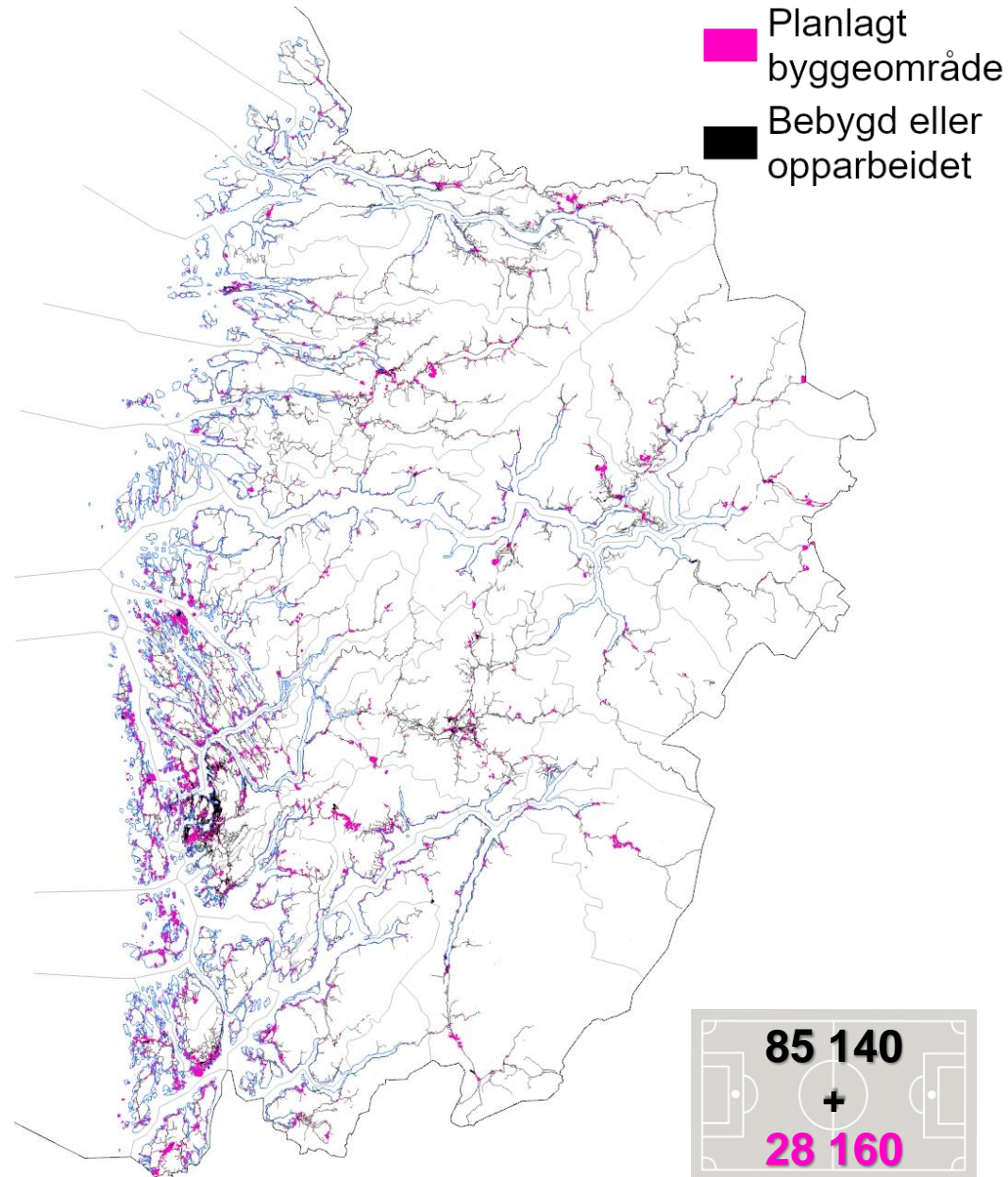
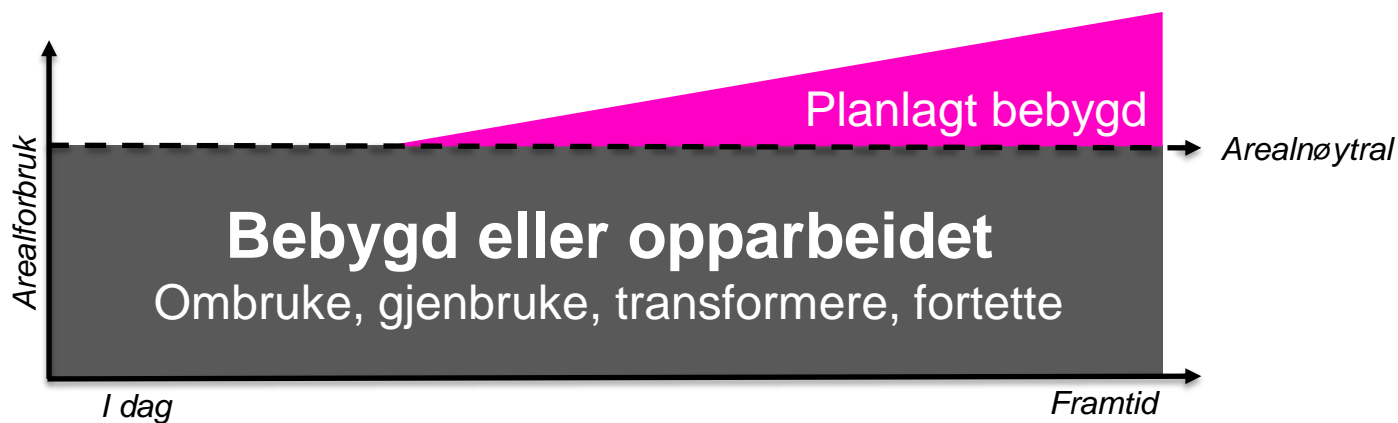
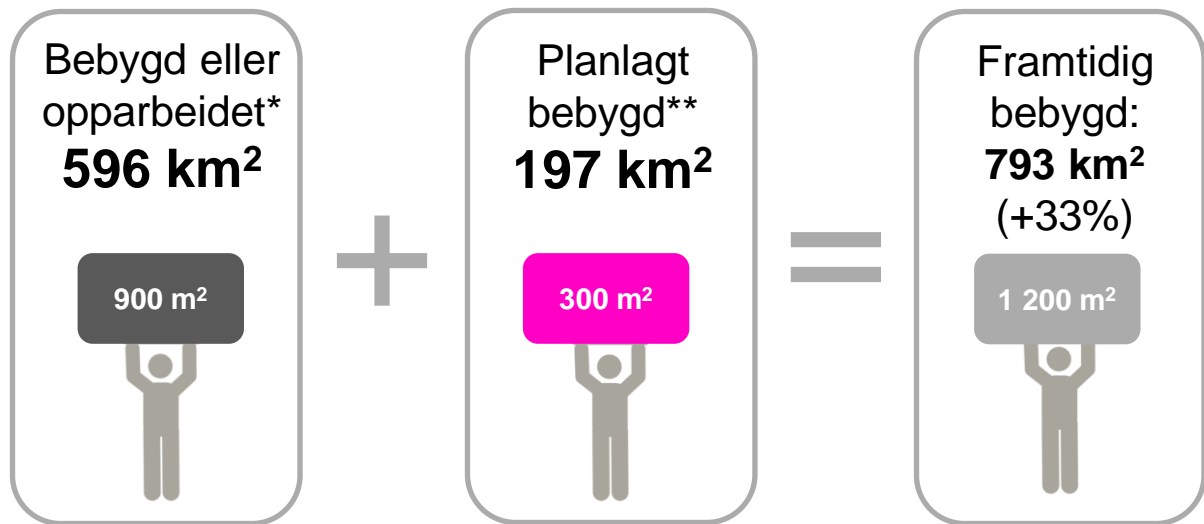
MÅL OG TILTAK I KOMMUNENS ETABLERTE PLANVERK

Mål og tiltak for sirkulær økonomi bør innlemmes i kommunens etablerte planverk. Her finner du en oversikt over forskjellige planverk, og en beskrivelse på hvordan sirkulær økonomi kan innlemmes i disse.

- ✓ Fag- og temaplaner
- ✓ Handlingsdel med økonomiplan
- ✓ Kommunal planstrategi
- ✓ Kommunepan: samfunns- og arealdel
- ✓ Planprogram: analysegrunnlag
- ✓ Virksomhetsplan

Arealforbruk i Vestland

*SSB arealbruk 2023 viser areal som er bebygd eller opparbeidet og bygger på ulike datakilder (tall fra tabell 09594).

**Datasett for planlagt arealbruk ble publisert i NINA-rapport 2310 i 2023, og er basert på første generasjons analyse av tilgjengelige, digitale plandata. Mye arealpåvirkning er ikke omfattet av tallene, blant annet kraftlinjer, kraftanlegg, magasiner, skogsveger, skogbruk eller dyrka mark.

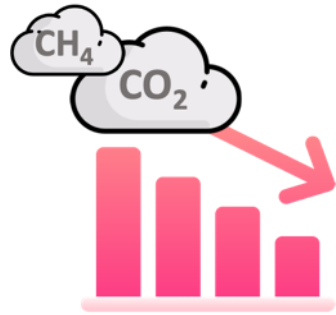
Samspeilet i lokal miljø og klimapolitikk må forbedres

Brendehaug m.fl. 2021

- Evnen til å se klimagassutslipp, biologisk mangfold, klimatilpassing og energiomstilling i sammenheng
- Vestlandsforskning: manglende samspill mellom ulike politikkområder
- Store ulikheter i virkemidler på ulike politikkområder

Tiltak mot natur- og klimakrisen må skje samtidig og i sammenheng

Reduksjon av klimagassutslipp

Klimatilpasning

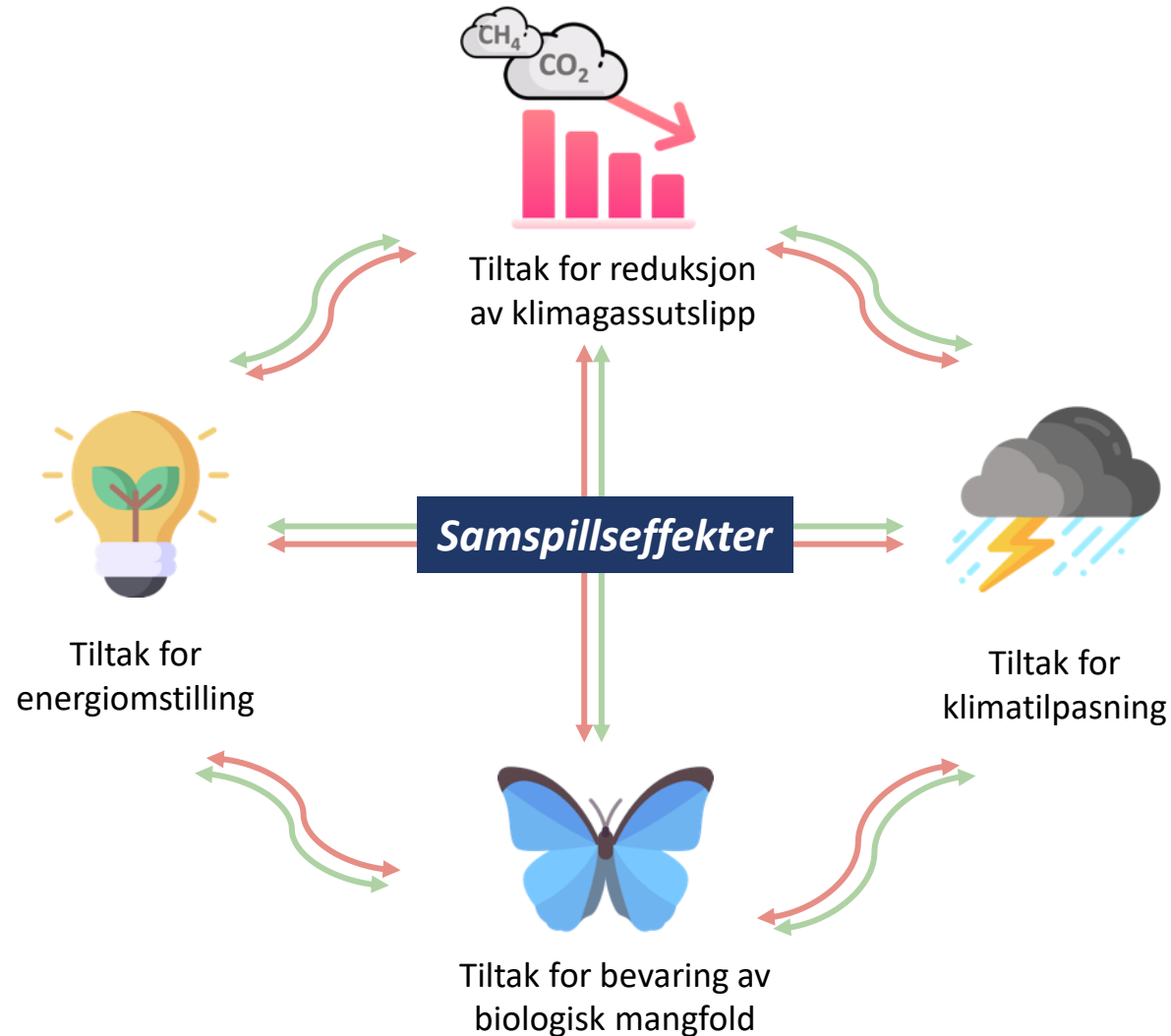
Bevaring av biologisk mangfold

Energiomstilling

Tiltak på ett område kan ha positive eller negative effekter for tiltak på andre områder

Positivt samspill - Etablere blågrønne strukturer

- Blå og grønne områder i byer og tettsteder.
- Håndterer overvann og bevarer biologisk mangfold, og har andre positive bieffekter.

Positivt samspill - Bevare myr og annen våtmark

- Positivt samspill mellom biologisk mangfold, klimatilpasning og karbonbinding.
- Ivaretar karbonlagring og leveområder for planter og dyr, og opprettholder robusthet mot flom.

Tiltak som kan gi negativt samspill - Produsere fornybar energi

- Positive effekter på energiomstilling og utslippsreduksjoner.
- Mulige negative effekter på utslippsreduksjoner og biologisk mangfold.

Naturbaserte løsninger for å fremme positivt samspill

Tiltak

Bevare og etablere blågrønne strukturer

Grønne tak og vegger

Urbant hagebruk (bynært landbruk)

Bevaring av naturlig skog

Bevaring av våtmark

Samspillseffekt

Positivt samspill mellom biomangfold, klimatilpasning og karbonbinding.

Konsekvens av å overse

Vanskeligere å håndtere store vannmengder, hemmer biomangfold og karbonbinding

Fortetting vil hemme klimatilpasning og biomangfold

Mister samspillseffektene og i tillegg sosiale, lærings- og helsemessige effekter

Ved nedbygging går samspillseffektene tapt, planting av kommersiell skog på areal med naturlig skog gir også slikt tap

Ved nedbygging eller drenering av myr svekkes/tapes karbonlagringen og biomangfoldet, sårbarheten for flom øker

Fem råd for å fremme samspill i kommunenes miljø- og klimaarbeid

1. Skaff kunnskap

2. Bruk plansystemet strategisk

3. Ta hele verktøykassa i bruk

4. Sørg for samarbeid og medvirkning

5. La urørt natur stå

1. Skaff kunnskap

- Gode og omforente faktagrunnlag og konsekvensutredninger.
- Økt kunnskap gjør politikerne bedre rustet til å gjøre gode vedtak.

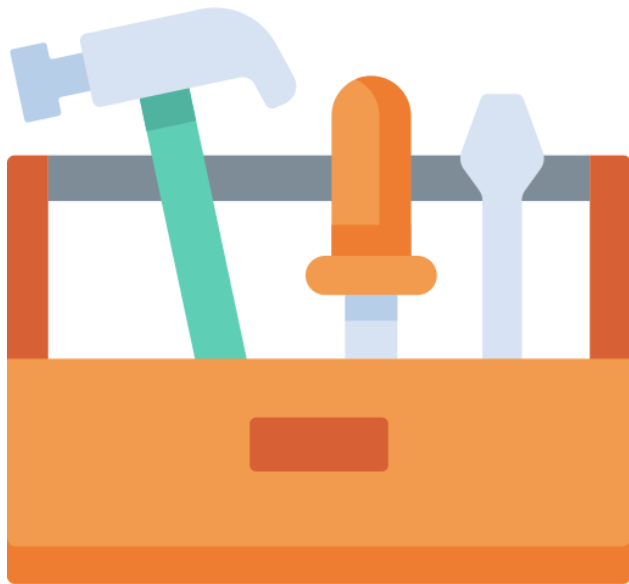

2. Bruk plansystemet strategisk

- Samspillseffekter i kommuneplanens samfunnsdel.

3. Ta hele verktøykassa i bruk

- Areal- og naturregnskap.
- GIS-verktøy og kart.
- Sjekklistor i politiske maler.
- Gode rapporteringssløyfer.

4. Sørg for samarbeid og medvirkning

- Tverrfaglighet framfor sektorbasert organisering.
- Regionale og interkommunale samarbeid.
- Medvirkningsprosesser i kommuneplanarbeidet.

5. La urørt natur stå

- Unngå irreversible negative samspillseffekter.
- Bygg i allerede utbygde områder.

